

چند فرایند ساده برای مبادله اطلاعات کوانتومی

وحیدکریمی پور- دانشکده فیزیک - دانشگاه صنعتی شریف

۴ آذر ۱۳۹۱

۱ مقدمه

در این درس هدف ما آن است که نشان دهیم مکانیک کوانتومی می تواند به طرق مختلف در انتقال اطلاعات آنهم به شیوه ای بسیار موثر مورد استفاده واقع شود. ممکن است سالها و بلکه دهه ها طول بکشد تا یک کامپیوتر کوانتومی ساخته شود تا بتوان روی آن یک الگوریتم کوانتومی برای تجزیه یک عدد بزرگ را پیاده سازی کرد. در عوض دانش و فناوری مربوط به مخابره اطلاعات کوانتومی سرشتی کاملاً متفاوت دارند و تا به امروز پیشرفت های بزرگی در این حوزه چه به صورت نظری و چه به صورت تجربی صورت گرفته است. آنچه که در انتقال اطلاعات کوانتومی نقش اساسی دارد، خاصیت غیرموضعی بودن مکانیک کوانتومی و وجود حالت های درهم تنیده^۱ است. در زیر نمونه های متعددی از فرایندهایی را خواهیم دید که طی آن از حالت های درهم تنیده برای انتقال اطلاعات استفاده می شود. البته هیچ کدام از این فرایندها ناقص نسبت خاص نیستند. تقریباً تمام آزمایش هایی که تاکنون برای فرایندهای انتقال اطلاعات کوانتومی انجام شده اند از حالت های درهم تنیده قطبش فوتون ها استفاده می کنند. چنین حالتی معمولاً به شکل زیر است:

$$|\phi\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|H, V\rangle + |V, H\rangle) = \frac{1}{\sqrt{2}}(|H\rangle_{Alice} \otimes |V\rangle_{Bob} + |V\rangle_{Alice} \otimes |H\rangle_{Bob}), \quad (1)$$

که در آن H و V به ترتیب نشان دهنده قطبش افقی و عمودی فوتون ها در یک دستگاه مختصات معین است و شاخص های آلیس و باب نشان دهنده این است که فوتون ها در دو نقطه متفاوت تحت کنترل آلیس و باب هستند. ممکن است که این دو شخص کیلومترها از هم فاصله داشته باشند. امروزه در آزمایشگاه می توان از طریق فرایندی که به آن تبدیل پارامتری معکوس^۲ می گویند، می توان چنین فوتون هایی را تولید کرده و سپس از طریق فیبرهای نوری یا هوای آزاد به فاصله های دورست فرستاد. در عمل بسیاری از این زوج فوتون ها سالم به مقصد نمی رسند،

^۱Entangled States

^۲Parametric Down Conversion

به این معنی که بسیاری از آنها جذب محیط شده و یا درهم تنیدگی آنها در اثر واکنش با محیط از بین می رود ولی همواره تعداد قابل توجهی از آنها سالم و دست نخورده به مقصد می رسند به طوریکه بتوان با آنها فرایندهای انتقال اطلاعات را انجام داد. می توان فرض کرد که مرکزی وجود دارد که این زوج های درهم تنیده را تولید کرده و آن را بین مشتریانی که بخواهند فرایندهای اطلاعات کوانتومی را انجام می دهند، به اشتراک می گذارد. امروزه تهیه و توزیع چنین حالت هایی دشوار و گران است ولی مثل هرنوع فناوری دیگر، می توان روزی را تصور کرد که این کار با بازدهی فوق العاده بالا و با بهای کم انجام بپذیرد.

در این درس هدف ما تنها معرفی چند فرایند ساده برای مبادله اطلاعات است. مطالعه نظریه اطلاعات کوانتومی موضوعی است که در انتهای درسنامه به آن خواهیم پرداخت. فرایندهایی که در این درس مورد مطالعه قرار می گیرند، عبارتند از فرایند کوانتومی^۳، کدگذاری چگال^۴، رمزنگاری کوانتومی^۵، مبادله کوانتومی کلید^۶ و اشتراک کوانتومی رمز^۷. تمامی این فرایندها علاوه بر کیوبیت ها با کیودیت ها^۸ یعنی سیستم های d -حالت نیز می توان انجام داد ولی ما برای سادگی بررسی خود را محدود به سیستم های دوحالت می کنیم. در بعضی از تمرین ها تعمیم این فرایندها به بعد دلخواه خواسته شده است.

قبل از بررسی فرایندها بهتر است به بعضی از خواص حالت های بل که در این فرایندها نقش اساسی دارند، اشاره کنیم. این روابط هم چنین به خواننده نشان می دهند که چگونه می توان حالت های بل برای سیستم های d حالت را نوشت. حالت های بل برای کیوبیت ها عبارتند از:

$$\begin{aligned} |\phi^+\rangle &:= |\phi_{..}\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|00\rangle + |11\rangle) \\ |\psi^+\rangle &:= |\phi_{.1}\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|01\rangle + |10\rangle) \\ |\phi^-\rangle &:= |\phi_{1.}\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|00\rangle - |11\rangle) \\ |\psi^-\rangle &:= |\phi_{11}\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|01\rangle - |10\rangle). \end{aligned} \quad (2)$$

دقت کنیم که برای حالت های بل دو نوع نماد بکار برده ایم. نمادهای اول متداول ترند ولی نمادهای دوم برای نوشتن سیستماتیک این حالت ها

^۳Teleportation

^۴Dense Coding

^۵Quantum Cryptography

^۶Quantum Key Distribution

^۷Quantum Secret Sharing

^۸Qudit

بخصوص برای بعدهای دلخواه مناسب ترند. این حالت ها را می توان به شکل فشرده ی زیر نیز نوشت:

$$|\phi_{mn}\rangle = Z^m \otimes X^n |\phi_{..}\rangle = \sum_{k=-\infty}^{\infty} (-1)^{km} |k, k+n\rangle. \quad (3)$$

این حالت ها یک پایه متعامد برای فضای دو کیوبیت تشکیل می دهند. یعنی اینکه

$$\langle \phi_{mn} | \phi_{kl} \rangle = \delta_{mk} \delta_{nl}, \quad (4)$$

و

$$\sum_{mn} |\phi_{mn}\rangle \langle \phi_{mn}| = I. \quad (5)$$

با استفاده از یک گیت هادامارد و یک گیت $CNOT$ می توان حالت های چهارگانه فوق را تولید کرد:

$$(CNOT)(H \otimes I) |m, n\rangle = CNOT \sum_{k=-\infty}^{\infty} (-1)^{km} |k, n\rangle = \sum_{k=-\infty}^{\infty} (-1)^{km} |k, k+n\rangle = |\phi_{mn}\rangle. \quad (6)$$

از آنجا که CNO و هم H هر دو مربع شان برابر با ماتریس واحد است، رابطه بالا نتیجه می دهد که

$$(CNOT)(H \otimes I) |\phi_{m,n}\rangle = |m, n\rangle. \quad (7)$$

منظور از اندازه گیری در پایه بل، یعنی اندازه گیری با عملگرهای تصویری $\{P_{mn} = |\phi_{mn}\rangle \langle \phi_{mn}|\}$. با توجه به روابط بالا این نوع اندازه گیری را می توان نخست با اعمال گیت های $(H \otimes I)$ و سپس $CNOT$ و بعد از آن اندازه گیری در پایه محاسباتی انجام داد.

۲ فرابرد کوانتومی

درفربرد کوانتومی هدف ما آن است که بمخبره اطلاعات کلاسیک که طبیعتاً با سرعت نور انجام می گیرد حالت کوانتومی یک شی را به نقطه ای دوردست انتقال دهیم. در ساده ترین حالت فرض کنید که شخص A یا آلیس می خواهد حالت یک فوتون یا الکترون مثل $|\phi\rangle = \alpha|0\rangle + \beta|1\rangle$ را به همکار خود B یا باب که در نقطه ای دوردست واقع است انتقال دهد. فرض ما این است که باب الکترونی دارد که در یک حالت معین قرارداد و می خواهد با استفاده از اطلاعاتی که آلیس به او می دهد کاری کند که الکترون اش حالت $|\phi\rangle$ را اختیار کند. مستقیم ترین راه برای این کار آن است که آلیس مقادیر دو عدد مختلط α و β را به باب مخبره کند و او با اعمال یک عملگر کوانتومی حالت الکترون اش را به حالتی که در دست آلیس است تبدیل کند. اما این کار دو اشکال اساسی دارد. اول آن که مخبره دو عدد مختلط فوق با دقت بی نهایت احتیاج به مخبره بی نهایت اطلاعات دارد. بنابراین باید به ساخت تقریبی حالت اکتفا کنیم. اگر بخواهیم این اعداد مختلط را تنها با دقت سه رقم اعشار مخبره کنیم احتیاج به مخبره $40 = 10 \times 2 \times 2$ بیت داریم. اشکال دوم آن است که اصولاً معلوم نیست آلیس حالت الکترونی را که در دست دارد بداند و یا این وجود بخواد این حالت را به باب بفرستد. فرابرد کوانتومی روشی است که با استفاده از درهم تنیدگی این امکان را بوجود می آورد که بتوانیم حتی حالت

های ناشناخته را آنهم با مخابره حداقل تعداد بیت های کلاسیک به نقاط دوردست انتقال دهیم. برای این کار به ترتیب زیر عمل می کنیم. نخست یک حالت درهم تنیده بل مثل

$$|\phi^+\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|0,0\rangle + |1,1\rangle)_{ab} \quad (8)$$

را بین A و B به اشتراک می گذاریم. کیوبیت اول که با a مشخص شده نزد آلیس و کیوبیت دوم که با b مشخص شده نزد باب خواهد بود. این حالت نقش یک خط ارتباطی کوانتومی بین آلیس و باب را ایفا می کند. حال آلیس حالت $|\phi\rangle$ را با کیوبیتی که نزد خود دارد نزدیک کرده تا حالت زیر بدست آید:

$$\begin{aligned} |\Psi\rangle = |\phi\rangle|\phi^+\rangle &= (\alpha|0\rangle + \beta|1\rangle)_a \frac{1}{\sqrt{2}}(|0,0\rangle + |1,1\rangle)_{ab} \\ &= \frac{1}{\sqrt{2}}(\alpha|0,0,0\rangle + \beta|1,0,0\rangle + \alpha|0,1,1\rangle + \beta|1,1,1\rangle). \end{aligned} \quad (9)$$

سپس آلیس روی دو کیوبیت که نزد خود نگاه داشته است یک اندازه گیری در پایه بل انجام می دهد. برای اینکه حاصل اندازه گیری را بفهمیم حالت $|\Psi\rangle$ را به صورت زیر بازنویسی می کنیم:

$$\begin{aligned} |\Psi\rangle &= \frac{1}{2}(|\phi^+\rangle(\alpha|0\rangle + \beta|1\rangle) + |\phi^-\rangle(\alpha|0\rangle - \beta|1\rangle) \\ &+ |\psi^+\rangle(\beta|0\rangle + \alpha|1\rangle) + |\psi^-\rangle(-\beta|0\rangle + \alpha|1\rangle)). \end{aligned} \quad (10)$$

بنابراین بعد از اندازه گیری یکی از نتایج زیر برای آلیس بدست می آید و حالتی که در دست باب است به یکی از حالت های نشان داده شده در جدول زیر کاهش پیدا می کند. آلیس می تواند با مخابره تنها دو بیت کلاسیک نتیجه بدست آمده توسط اندازه گیری اش را به باب اطلاع دهد که به نوبه خود عملگر مناسب را روی حالت کاهش یافته اعمال می کند تا حالت اولیه ای که در دست آلیس بوده است نزد باب احیاء شود. توجه کنید که در این روش لازم نیست که طرفین هیچ نوع اطلاعی از حالت اولیه داشته باشند.

I	$\alpha 0\rangle + \beta 1\rangle$	$ \phi^+\rangle$
Z	$\alpha 0\rangle - \beta 1\rangle$	$ \phi^-\rangle$
X	$\beta 0\rangle + \alpha 1\rangle$	$ \psi^+\rangle$
Y	$-\beta 0\rangle + \alpha 1\rangle$	$ \psi^-\rangle$

(11)

به این ترتیب باب می تواند با اطلاعاتی که از آلیس دریافت می کند، راحتی حالت اولیه را بازسازی کند.

۳ کدگذاری چگال

در فرابرد کوانتومی نشان دادیم که می توان به شرط آنکه بین فرستنده و گیرنده یک زوج درهم تنیده به اشتراک نهاده شده باشد، آن دو می توانند با مبادله فقط دو بیت کلاسیک یک حالت کوانتومی یعنی یک کیوبیت را مبادله کنند. یک سوال طبیعی این است که آیا می توان وارون این کار را نیز انجام داد، یعنی با مبادله یک کیوبیت اطلاعات مربوط به دو بیت کلاسیک را انتقال داد؟ پاسخ این سوال نیز مثبت است و به فرایندی که طی آن این کار انجام می شود، کدگذاری چگال می گویند. برای این کار آلیس و باب یک زوج EPR به صورت

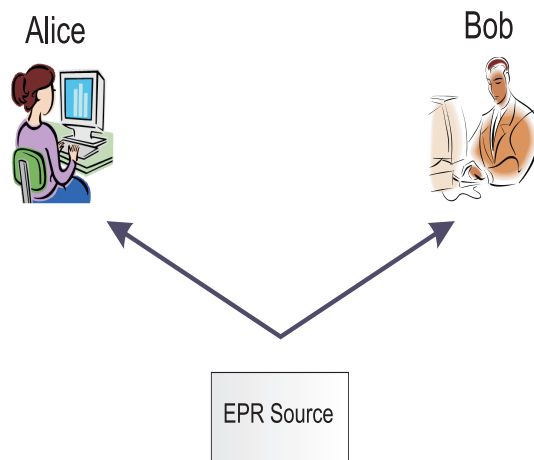
$$|\phi^+\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|00\rangle + |11\rangle)$$

به اشتراک می گذارند. سپس آلیس بسته به این که کدام یک از زوج بیت ها را بخواهد برای باب ارسال کند یکی از گیت های Z, Y, X, I را روی کیوبیت خودش اعمال می کند. تحت این اعمال حالت به اشتراک گذارده شده به ترتیب نشان داده شده در روابط زیر تغییر می کند:

$$\begin{aligned} 00 &\longrightarrow I \longrightarrow |\phi^+\rangle, \\ 01 &\longrightarrow X \longrightarrow |\psi^+\rangle, \\ 10 &\longrightarrow Z \longrightarrow |\phi^-\rangle, \\ 11 &\longrightarrow Y \longrightarrow |\psi^-\rangle. \end{aligned} \quad (12)$$

سپس وی کیوبیت خودش را برای باب ارسال می کند. حالا هر دو کیوبیت در دست باب هستند و وی می تواند با اندازه گیری در پایه بل نوع حالت ارسال شده را بفهمد و با توجه به قرارداد فی مابین خودش و آلیس بفهمد که منظور آلیس ارسال کدام یک از جفت زوج های $00, 01, 10, 11$ بوده است. به شکل فعلی به نظر می رسد که این فرایند، آنچنان مهم و جالب نیست، زیرا بالاخره یک کیوبیت قبلاً در دست باب بوده است (از طریق به اشتراک گذاردن یک حالت بل). اما باید توجه داشت که حالت های بل را افراد یا شرکت های ثالث و نه آلیس می توانسته اند بین افراد متقاضی به اشتراک گذارده باشند، شکل (۱).

هم چنین این حالت های درهم تنیده می توانسته مدتها پیش بین آلیس و باب به اشتراک گذارده شود و نه در موقعی که آنها واقعا می خواهند باهم مبادله اطلاعات انجام دهند. بالاخره باید دقت کرد که اگر آلیس و باب فقط یک زوج کیوبیت به اشتراک گذاشته باشند، آنگاه آلیس می تواند با ارسال تنها یک کیوبیت یک حالت از چهار حالت زوج ها را به وی اطلاع دهد، اما اگر حالت به اشتراک گذارده شده یک حالت بل در بعد d باشد، آنگاه آلیس با ارسال یک کیودیت، یک حالت از d^2 را به باب اطلاع خواهد داد که مقدار فشرده سازی را بالا می برد. و بالاخره مهمترین موضوع این است که وقتی که آلیس کیوبیت را برای باب می فرستد این کیوبیت با کیوبیت قبلی درهم تنیده است و در نتیجه خودش در یک حالت کاملاً مخلوط است. این حالت مستقل از این است که آلیس چه عملی روی کیوبیت انجام داده است و بنابراین کیوبیتی که ارسال می شود حامل هیچ گونه اطلاعاتی که توسط اشخاص ثالث قابل حصول باشد نیست.

شکل ۱: در تمام فرایندهای مبادله اطلاعات کوانتومی می توان فرض کرد که منبع ثالثی زوج های درهم تنیده را در اختیار متقاضیان می گذارد

۴ رمزنگاری کوانتومی

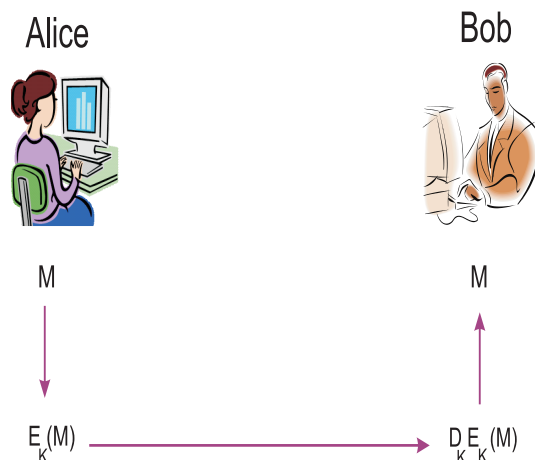
رمزنگاری^۹ شاخه‌ای از مهندسی مخابرات است که هدف آن تدوین پروتکل هایی برای مبادله ایمن اطلاعات از یک نقطه به یک نقطه دیگر است. این رشته تاریخ طولانی دارد و خواننده علاقمند می بایست به کتب عمومی یا تخصصی مربوطه نگاه کند تا با تحولات جالب این رشته که از متدهای بسیار ابتدایی آغاز شده و به متدهای متکی به ریاضیات پیشرفته منتهی می شود، نیز آشنایی پیدا کند. می توان به طور کلی و انتزاعی رمز نگاری را به شیوه زیر تعریف کرد. فرض کنید که رشته‌ای به طول n از بیت ها حاوی پیام مشخصی است. این رشته را با M نشان می دهیم. در یک شیوه ساده که به رمزنگاری خصوصی معروف است، آلیس و باب یک کلید مثل K بین خود به اشتراک می گذارند. وابسته به این کلید آلیس و باب دو نگاشت مشخص E_K و D_K اختیار می کنند که دارای خاصیت زیر هستند:

$$D_K \circ E_K = I, \quad (13)$$

بنابراین آلیس بجای پیام M یا $PlainText$ پیام رمز شده یا $CipherText$ یعنی $E_K(M)$ را به باب ارسال می کند. در مقصد، باب با اعمال نگاشت D_K می تواند به پیام اصلی یعنی M دسترسی پیدا کند، زیرا $D_K(E_K(M)) = M$ ، شکل (۴). سیستم رمز نگاری می بایست چنان باشد که اگر در بین راه شخص سومی که معمولاً به آن ایو^{۱۰} گفته می شود، نتواند با داشتن یک پیام $E_K(M)$ به خود M دسترسی پیدا کند. حتی ایو نمی بایست با در دست داشتن تعداد محدودی پیام مثل $\{M_1, M_2, \dots, M_n\}$ و رمز شده آنها مثل $\{E_K(M_1), E_K(M_2), \dots, E_K(M_n)\}$

^۹Cryptography

^{۱۰}Eve

شکل ۲: نمونه کلی رمز نگاری با کلید خصوصی

بتواند به کلید K دسترسی پیدا کند. البته در عمل ایو می تواند با در دست داشتن تعداد قابل توجهی از پیام های رمز شده و توجه به همبستگی هایی که بین آنها وجود دارد و با ترکیبی از آنالیز دقیق و حدس و گمان به نوع کلید دست پیدا کند و نهایتاً رمز را باز کند. به همین دلیل آلیس و باب می بایست کلید مورد استفاده خود را دائماً تغییر دهند. در رمز نگاری فرض بر آن است که توابع E_K و D_K یعنی نوع رمز استفاده شده، برای همگان معلوم است. آنچه که نامعلوم است نوع کلید استفاده شده یعنی K است که تنها می بایست آلیس و باب از آن مطلع باشند و نه هیچ کس دیگر. به عنوان مثال در ساده ترین نوع رمز نگاری K می تواند یک رشته تصادفی مشترک بین آلیس و باب است و توابع E_K و D_K نیز عبارتند از جمع دو رشته به سنج دو (البته جمع بیت به بیت):

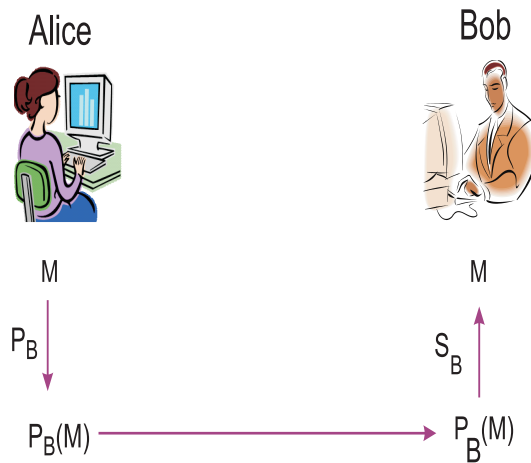
$$E_K(M) = M \oplus K, \quad D_K = E_K. \quad (14)$$

به عبارت دیگر اگر $K = (k_1, k_2, k_3, \dots, k_n)$ آنگاه

$$E_K(m_1, m_2, m_3, \dots, m_n) = (m_1 \oplus k_1, m_2 \oplus k_2, m_3 \oplus k_3, \dots, m_n \oplus k_n). \quad (15)$$

از آنجا که $(a \oplus b) \oplus b = a$ واضح است که $D_K \circ E_K = I$. البته این نوع رمز خیلی ساده است زیرا با داشتن تنها یک پیام M و رمز شده ی آن یعنی $E_K(M)$ ، بلافاصله کلید از رابطه ی $K = E_K(M) \oplus M$ یافته می شود. در عمل کلیدهای بسیار پیچیده تری امروزه برای مبادله ایمن اطلاعات مورد استفاده قرار می گیرد. باید تاکید کنیم که کلید K می بایست مرتباً عوض شده و کلیدهای جدیدی بین آلیس و باب به اشتراک گذاشته شود، زیرا هر کلید ثابتی نهایتاً آنقدر هم بستگی در پیام های ارسال شده ایجاد می کند که از رشته ی $\{E_K(M_1), E_K(M_2), \dots, E_K(M_n)\}$ به شرطی که n به اندازه کافی بزرگ باشد، بتوان کلید K را استخراج کرد.

مشکلی که در این نوع رمز نگاری وجود دارد، آن است که کلید K می بایست بین آلیس و باب به اشتراک گذاشته شود و واضح است که

شکل ۳: نمونه کلی رمز نگاری با کلید عمومی. اشکال این روش این است که گیرنده نمی تواند از هویت فرستنده مطمئن شود

برای این کار آلیس و باب نمی توانند یکدیگر را مرتباً ملاقات کنند. به نظر می رسد که در اینجا با یک دور پی پایان یعنی مسئله مبادله کلید^{۱۱} به طریق ایمن روبرو هستیم که هرگز حل نخواهد شد. اما در سال ۱۹۷۴ راه حل جالبی برای این موضوع موسوم به کلیدهای عمومی^{۱۲} یافته شد. در این نوع رمز نگاری هر شخص مثلاً آلیس از دو نوع کلید استفاده می کند. این دو کلید را به ترتیب P_A و S_A می نامیم. هم چنین باب هم دو نوع کلید در اختیار دارد که آن ها را P_B و S_B می نامیم. نگاشت های رمز نگارنده یعنی E و رمز گشاینده یعنی D دارای این خاصیت هستند که

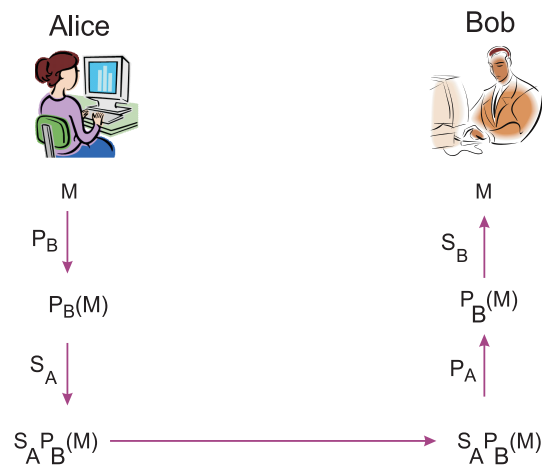
$$D_{S_a} E_{P_a} = I_a, \quad \forall a. \quad (۱۶)$$

کلید P یک کلید عمومی و کلید S یک کلید خصوصی است. کلید عمومی یک شخص برای همه افراد دیگر نیز معلوم است و آن ها می توانند با مراجعه به یک پایگاه داده معین کلید عمومی هر شخص دلخواهی را بدست آورند. ولی کلید خصوصی هر شخص تنها برای خود او معلوم است. هم چنین نکته اساسی در این نوع رمز نگاری آن است که بدست آوردن کلید خصوصی یک شخص از روی کلید عمومی او می بایست یک مسئله بسیار بسیار سخت باشد. در این نوع رمز نگاری احتیاج به هیچ نوع مبادله کلیدی نیست. روشی که آلیس برای مبادله پیامی مثل M به باب در نظر می گیرد به شرح زیر است. نخست کلید عمومی باب را پیدا می کند و نگاشت E_{P_B} را روی پیام M اعمال می کند. در مقصد باب با اعمال نگاشت D_{S_B} روی پیام دریافت شده پیام M را دریافت می کند، شکل ۴. دقت کنید که نگاشت های E و D وارون یکدیگر هستند به این معنا که برقرار است

$$D_{S_B} E_{P_B} = I, \quad (۱۷)$$

^{۱۱} Key Distribution Problem

^{۱۲} Public Key System

شکل ۴: رمز نگاری با کلید عمومی. در این روش آلیس دو بار پیام را رمز می کند، یک بار با کلید عمومی باب و بار دیگر با کلید خصوصی خودش

در ادامه این بحث و هم چنین در شکل های ۴ و شکل ۴ از یک نمادگذاری ساده تر استفاده می کنیم به این معنا که مثلاً بجای E_{P_B} و یا D_{S_B} بسادگی از P_B و از S_B استفاده می کنیم و در نتیجه رابطه بالا را به شکل $S_B P_B = I_B$ می نویسیم. حال باب با یک مسئله مهم مواجه است و آن اینکه می بایست مطمئن شود که پیام M واقعاً توسط آلیس برای او فرستاده شده است، زیرا هر کس دیگری نیز می توانسته است با نگاه کردن به کلید عمومی باب پیام M را برای او فرستاده باشد. راه غلبه بر این دشواری این است که آلیس پیام خود را دو بار رمز کند. چگونگی این رمزنگاری و رمز گشایی در شکل ۴ نشان داده شده است و نیازی به توضیح ندارد. آنچه که امروزه به عنوان کلیدهای عمومی و خصوصی مورد استفاده واقع می شود، متکی بر این است که یک عدد بسیار بزرگ را نمی توان به عامل های اول آن تجزیه کرد. به عبارت دیگر مسئله تجزیه یک عدد به دو عامل اول آن مسئله بسیار سختی است به این معنا که زمان لازم برای حل این مسئله با افزایش تعداد رقم های آن عدد به صورت نمایی افزایش می یابد. با کمی ساده سازی می توانیم بگوییم که هر شخص دو عدد بسیار بزرگ p و q را اختیار کرده و آنها را در هم ضرب می کند تا عددی مثل $N = pq$ را بدست آورد. وی سپس عدد N را اعلان عمومی کرده و اعداد p و q را نزد خود نگاه می دارد. کلید عمومی وی از روی عدد N و کلید خصوصی وی از روی اعداد p و q ساخته می شود. واضح است که کلید خصوصی را نمی توان از روی کلید عمومی بدست آورد. امروزه روشی که مبتنی بر این نوع مبادله کلید است موسوم به روش RSA ^{۱۳} است و کاربرد بسیار وسیع یافته است.

^{۱۳}Rivest, Shamir, Adleman

۵ روش رمزنگاری با استفاده از کلید عمومی

روش RSA که از نام های مخترعان این نوع رمزنگاری گرفته شده است^{۱۴}، یک روش رمزنگاری با کلید عمومی است که اینک به توضیح آن می پردازیم. برای این کار نخست باید بگوییم که آلیس و باب چگونه کلید های خصوصی و عمومی خود را می سازند. سپس باید روشن کنیم که چگونه با استفاده از این کلیدها به مبادله ایمن پیام های خود می پردازند.

۱.۵ روش ساختن کلیدهای عمومی و خصوصی

شخص آلیس را در نظر بگیرید. آلیس دو عدد بسیار بزرگ اول مثل p و q را انتخاب می کند. حاصل ضرب این دو عدد را با n نشان می دهیم. بنابراین داریم

$$n = pq. \quad (۱۸)$$

حال تعداد اعدادی که از n کوچکتر بوده و نسبت به آن اول هستند برابر است با $(p-1)(q-1)$. این عدد را با $\phi(n)$ نشان می دهیم. بنابراین

$$\phi(n) = (p-1)(q-1). \quad (۱۹)$$

تمرین: ثابت کنید که $(p-1)(q-1)$ وافعاً تعداد اعدادی است که از n کوچکتر بوده و نسبت به آن اول هستند.

حال عددی مثل $1 < e < n$ را اختیار کنید طوری که نسبت به $\phi(n)$ اول باشد. این به این معناست که

$$\gcd(\phi(n), e) = 1, \quad (۲۰)$$

که در آن $\gcd$ به معنای بزرگترین مقسوم علیه مشترک است. سپس آلیس معکوس عدد e را به سنج $\phi(n)$ حساب می کند. بنابراین عدد d در رابطه زیر صدق می کند:

$$de = k\phi(n) + 1, \quad (۲۱)$$

که در آن k یک عدد صحیح است. دقت کنید که تمام مراحل فوق براحتی یعنی در زمانی که نسبت به عدد n از مرتبه چند جمله ای است انجام پذیر هستند. حال آلیس جفت عددهای (n, e) را به طور عمومی اعلام می کند و جفت عددهای (d, n) را نزد خود نگاه می دارد. بنابراین کلیدهای خصوصی و عمومی آلیس به شرح زیر هستند:

^{۱۴}Rivest, Shamir, Adelman

$$S_A = (n_A, d_A) \text{ , } P_A = (n_A, e_A). \quad (22)$$

دقت کنید که با در دست داشتن (e, n) نمی توان (d, n) را بدست آورد زیرا این امر مستلزم دانستن $\phi(n)$ است که بدون دانستن p و q امکان پذیر نیست. به این ترتیب مرحله ساختن کلیدهای خصوصی و عمومی تمام می شود.

تمرین: قرار دهید $p = 7$ و $q = 11$ و برای خود یک کلید عمومی و یک کلید خصوصی بسازید.

تمرین: قرار دهید $p = 13$ و $q = 17$ و برای خود یک کلید عمومی و یک کلید خصوصی بسازید.

تمرین: برای p و q دو عدد ۴ رقمی اختیار کنید به نحوی که این دو عدد اول باشند. سپس یک کلید عمومی و خصوصی برای خود بسازید.

۲.۵ نحوه رمزکردن یک پیام

پس از ساختن کلیدهای خصوصی و عمومی می رسیم به نحوه رمز کردن پیام ها. نخست آلیس پیام خود را به صورت رشته ای عددی مثل M در می آورد. فرض این است که عدد M از n کوچکتر است. چنانچه پیام بزرگتر باشد آلیس می بایست آن را به قطعات کوچکتر تقسیم کند و هر قسمت را جداگانه رمزگذاری و ارسال کند. برای آنکه آلیس عدد M را به باب بفراستد، نخست کلید عمومی باب یعنی (n_B, e_B) مربوط به باب را می گیرد و عدد یا پیام M را به صورت زیر تبدیل به عدد یا پیام رمزیده C می کند:

$$C := M^{e_B} \bmod n_B. \quad (23)$$

در مقصد باب پیام C را به صورت زیر تبدیل به پیام اصلی می کند:

$$C^{d_B} \bmod n_B = (M^{e_B})^{d_B} \bmod n_B = M^{d_B e_B} \bmod n_B = M^{k\phi(n_B)+1} \bmod n_B. \quad (24)$$

آنچه که باعث می شود عبارت طرف راست با M برابر شود اتحاد زیر است که قضیه اوایلر نام دارد.

قضیه اوایلر: به ازای هر عدد صحیح n و هر عدد صحیح $M \leq n$ داریم:

$$M^{k\phi(n)+1} \bmod n = M. \quad (25)$$

به این ترتیب باب می تواند پیام رمز شده توسط آلیس را دریافت کند.

تمرین: صحت قضیه اوایلر را برای جفت اعداد زیر بیازمایید:

$$(M, n) \in \{(3, 6), (4, 7), (6, 9), (7, 12), (8, 15), (9, 20), (6, 30)\}. \quad (26)$$

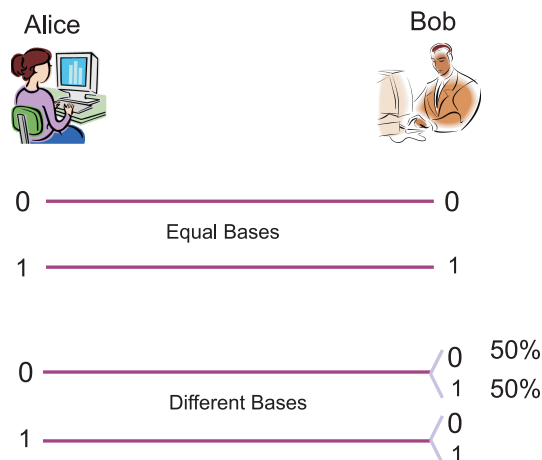
تمرین: در بخش قبل دیدیم که برای آنکه هویت ارسال کننده نیز تایید شود پیام دو بار رمزیده شود. مراحل این کار را در روش *RSA* توضیح دهید.

۶ روش BB^{84} برای مبادله کوانتومی کلید

آیا با استفاده از خصوصیات غیرموضعی مکانیک کوانتومی می توان راه حل متفاوتی برای مسئله توزیع کلید ابداع کرد، راه حلی که مبتنی بر خصلت های ذاتی و طبیعی اشیاء باشد و نه مبتنی بر مسائل حل ناپذیر ریاضیات. امروزه می دانیم که پاسخ این سوال مثبت است. نخستین بار چارلز بنت و ژیل براسارد^{۱۵} یک فرایند کوانتومی برای توزیع کلید ارایه کردند. از آن به بعد این فرایند به طرق گوناگون تعمیم یافته است. ما در این جا همان فرایند اولیه بنت و براسارد را که به فرایند BB^{84} موسوم است بررسی می کنیم. در این فرایند آلیس و باب حالت هایی را به صورت $(\pm, z)$ یا $(\pm, x)$ در نظر می گیرند. این حالت ها ویژه بردارهای عملگرهای X و Z هستند. ویژه حالت های با ویژه مقدار مثبت به معنای بیت ۰ و ویژه حالت های با ویژه مقدار منفی به معنای بیت ۱ هستند. حال آلیس رشته ای کاملاً تصادفی از این حالت ها را به باب می فرستد و باب نیز به طور تصادفی حالت های دریافتی را در پایه های X و Z اندازه گیری می کند. بعد از مبادله تمام حالت ها، آن دو پایه هایی را که برای ارسال و اندازه گیری حالت ها به کار برده اند به طور علنی اعلام می کنند. واضح است که خود حالت های ارسالی و یا نتیجه اندازه گیری ها اعلام عمومی نمی شود. مسلم است که برای آن بیت هایی که پایه های آلیس و باب با هم برابر باشند، نتیجه اندازه گیری باب درست همانی است که آلیس فرستاده است و برای آن بیت هایی که این پایه ها برهم منطبق نباشند، نتیجه اندازه گیری باب با احتمال $2/1$ با آنچه که آلیس فرستاده است منطبق نخواهد بود. بنابراین بعد از اعلان عمومی پایه ها، آلیس و باب تنها بیت هایی را که پایه های آن ها برای هردو یکی است نگاه داشته (زیرا در این حالت ها نتایج آلیس و باب همبستگی کامل دارند)

و بقیه بیت ها را رها می کنند (زیرا در این حالت ها نتایج آلیس و باب هیچ نوع همبستگی با هم ندارند) و به این ترتیب بدون اینکه یک دیگر را ملاقات کنند، موفق به توافق بر روی یک رشته بیت های صفر و یک به عنوان کلید می شوند، شکل ۶. باید به این نکته توجه کنیم که کلید

^{۱۵} Charles Bennett and Gilles Brassard

شکل ۵: رمز نگاری کوانتومی. هرگاه پایه های آلیس و باب مثل هم باشد، بین بیت های آنها همبستگی صد در صد وجود دارد. بنابراین آنها می توانند در این حالت ها رشته بیت ها را به عنوان کلید انتخاب کنند.

تنها بعد از اعلان عمومی پایه ها توسط آلیس و باب مشخص می شود و از قبل این کلید نه برای آلیس و نه برای باب شناخته شده نیست. هم چنین خاصیت اصلی مبادله کوانتومی کلید آن است که آلیس و باب می توانند از وجود ایو در صورتی که مشغول استراق سمع باشد پی ببرند. دقت کنید که ایو نمی تواند با هیچ فرایند کوانتومی کیوبیت های ارسال شده توسط آلیس را تکثیر کرده و یکی را برای خود نگاه داشته و دیگری را برای باب ارسال کند و بعد از اعلان پایه ها به کلید دسترسی پیدا کند، زیرا قبلاً دیده ایم که هیچ فرایند کوانتومی نمی تواند حالت های نامتعامل را تکثیر کند. بنابراین تنها کاری که می تواند انجام دهد آن است که او نیز کیوبیت های ارسال شده توسط آلیس را به طور تصادفی در پایه های X و Z اندازه گیری کرده و پس از مشخص شدن حالت، نمونه ای از آن حالت را برای باب ارسال کند. اما به دلیل اینکه ایو از قبل نمی داند که پایه های آلیس و باب در کدام موارد با هم توافق دارد، وی می بایست پایه ای به صورت تصادفی برای خود انتخاب کند. در نتیجه در نیمی از حالت هایی که آلیس و باب پایه شان با هم یکی است ایو نیز پایه ای مثل آنها انتخاب کرده است و بعد از اعلان عمومی وی می تواند به نیمی از رشته کلید دست پیدا کند. اما وی به این ترتیب حضور خود را نیز بر باب و آلیس آشکار می سازد، زیرا در نیمی از مواردی که آلیس و باب پایه شان یکی است پایه ایو با آنها متفاوت بوده و در نتیجه حالتی را که اندازه گیری کرده و برای باب دوباره ارسال کرده توسط اندازه گیری او مختل شده است. به عنوان مثال فرض کنید که آلیس حالت $|x, +\rangle$ را برای باب ارسال کند و باب نیز پایه ی X را برای اندازه گیری اختیار کند. در این صورت وی نیز حالت ذره را $|x, +\rangle$ تشخیص داده و در نتیجه آلیس و باب روی بیت ۰ با هم توافق می کنند. اما اگر ایو دخالت کند به احتمال ۵۰ درصد پایه ای که برای اندازه گیری اش انتخاب می کند پایه ی Z خواهد بود. در این پایه وی با احتمال $1/2$ حالت $|z, +\rangle$ و با احتمال $1/2$ حالت $|z, -\rangle$ را بدست خواهد آورد. هر کدام از این حالت ها را که برای باب بفرستد تنها با احتمال $1/2$ منجر به نتیجه $|x, +\rangle$ برای باب خواهد شد. در نتیجه باب

با احتمال $\frac{1}{4} = \frac{1}{4} \times \frac{1}{4} + \frac{1}{4} \times \frac{1}{4}$ نتیجه $|x, -\rangle$ بدست خواهد آورد که با حالتی که آلیس برای او فرستاده است نمی خواند. این اتفاق در نیمی از مواردی که پایه های آلیس و باب یکی هستند رخ می دهد یعنی در کل این موارد، با احتمال $\frac{1}{4}$ بیت های آلیس و باب بجای آنکه با هم توافق داشته باشند، با هم اختلاف دارند. آلیس و باب برای پی بردن به حضور ایو کافی است که از رشته طولانی بیت هایی که مربوط به پایه های یکسان هستند و هیچ کس بجز خود آلیس و باب از آنها خبر ندارد، شمار اندکی را به طور علنی با هم مقایسه کنند. (می توانند این شمار اندک را به طور تصادفی از رشته طولانی بیت ها انتخاب کنند.) اگر ایو دخالتی نکرده باشد، این شمار از بیت ها کاملاً باهم یکسان هستند. در این حالت، این شمار از بیت ها را از رمز خود کسر کرده و بقیه بیت ها را برای کلید ایمن خود به کار می برند. اما اگر ایو دخالت کرده باشد، حدود یک چهارم از این بیت ها مورد توافق آنها نخواهد بود و به این ترتیب آنها از وجود ایو خبردار می شوند و می بایست از یک کانال دیگر برای ارسال کیوبیت ها استفاده کنند.

باید اضافه کنیم که این فرایند را می شد به این ترتیب نیز انجام داد که آلیس و باب مجموعه ای از زوج های درهم تنیده در حالت

$$|\psi\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|x+, x-\rangle - |x-, x+\rangle) \quad (27)$$

بین خود به اشتراک بگذارند. (در عمل آنها می بایست چنین زوج هایی را از یک منبع خریداری کنند.) چنین زوج هایی در حالت اسپین کل صفر قرار دارند و در هر پایه ای به همین شکل خواهند بود، یعنی جهت اسپین ذرات با هم همواره مخالف خواهد بود. به عبارت دیگر این حالت ها در پایه ی Z نیز به شکل $|\psi\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|z+, z-\rangle - |z-, z+\rangle)$ نوشته می شوند. بنابراین هرگاه آلیس و باب هر دو یک پایه برای اندازه گیری خود انتخاب کنند، نتایج آنها کاملاً وارون هم خواهد بود (به عبارت بهتر همبستگی کامل ولی معکوس دارند)^{۱۶} و هرگاه پایه های آنها مخالف هم باشند، هم بستگی بین اندازه گیری های آنها وجود ندارد. بقیه این فرایند درست مثل قبل است و تفاوتی با آن ندارد.

۱.۶ اشتراک رمز

علاوه بر توزیع کلید می توان مکانیک کوانتومی را برای حل بدیع مسائل دیگری از رمز نگاری بکاربرد. منظور از مسئله اشتراک رمز آن است که یک فرستنده مثل آلیس می خواهد پیام مهمی مثلاً رمز یک حساب بانکی را به دو شخص متفاوت به نام های باب و چارلی ارسال کند ولی بنابه دلایلی می خواهد که هیچ کدام از آن دو مستقلاً نتوانند به این رمز دسترسی پیدا کنند، بلکه تنها با همکاری یکدیگر بتوانند محتوی این پیام را بفهمند. در مسئله اشتراک رمز فرض می شود که هیچ کدام از دو نفر باب و چارلی قابل اعتماد نیستند و نمی بایست به تنهایی اطلاعات مهمی مثل رمز حساب بانکی را در اختیار داشته باشند. یک راه حل کلاسیک و بسیار ساده برای این کار آن است که آلیس پیام M با یک رشته تصادفی مثل K جمع کند و پیام $N = M \oplus K$ را درست کند. از آنجا که رشته ی K کاملاً تصادفی است، رشته ی N نیز کاملاً تصادفی خواهد بود. بنابراین

^{۱۶}Anit-correlation

هیچ کدام از رشته های K و N دارای معنای مشخصی نیستند. حال آلیس رشته های K و N را به طور جداگانه به باب و چارلی می فرستد. این پیام ها برای آنها هیچ استفاده ای در بر ندارد. تنها وقتی می توانند از رشته های دریافت شده خود استفاده کنند که آنها را با هم جمع کنند. در این صورت با توجه به رابطه ی

$$N \oplus K = (M \oplus K) \oplus K = M, \quad (28)$$

آنها می توانند محتوی اصلی پیام را دریافت کنند. البته آلیس می بایست از یک فرایند رمزنگاری جداگانه استفاده کند تا بتواند رشته های K و N را به طور ایمن برای باب و چارلی ارسال کند. وی می بایست این کار را با دوکلید جداگانه که بین خودش و باب و هم چنین بین خودش و چارلی به اشتراک گذاشته است انجام دهد. دقت کنید که کافی نیست که آلیس از دو کانال جداگانه برای ارسال رشته ها به باب و چارلی استفاده کند، زیرا فرض این است که آنها به کانال های یک دیگر دسترسی دارند یا به عبارت دیگر تلاش خود را برای استراق سمع و آگاهی یافتن از رشته های یک دیگر به کار می برند. بنابراین آلیس می بایست با علم به این موضوع فرایند اشتراک رمز را انجام دهد. به عنوان آخرین نکته در باره صورت مسئله اشتراک رمز باید اضافه کنیم که این مسئله تعمیم های دیگری نیز دارد به این معنا که آلیس پیام می خواهد پیام M را به n نفر ارسال کند، و هر زیرمجموعه ی k نفری از این n نفر می بایست با مشارکت یکدیگر بتوانند، به رمز ارسال شده توسط آلیس دست یابند و هیچ زیرمجموعه ای با تعداد عضو کمتر از k نتوانند این کار را انجام دهند. مثال های زیر راه های ساده ای را برای این کار نشان می دهند.

مثال ۱: در این مثال آلیس می خواهد پیام M را به یک مجموعه ی سه نفری موسوم به B_1, B_2 و B_3 بفرستد، به طوری که هر زیرمجموعه ی دو نفری از آنها بتوانند پیام M را باز کنند، ولی هیچ کس به تنهایی نتواند پیام M را بفهمد. برای این کار وی به هر کدام از این دو نفر دو رشته ی تصادفی می فرستد که از ترکیب پیام اصلی با پیام های تصادفی دیگر درست شده اند.

$$\begin{aligned} \longrightarrow B_1 & \quad (K_1, K_2 \oplus M), \\ \longrightarrow B_2 & \quad (K_2, K_3 \oplus M), \\ \longrightarrow B_3 & \quad (K_3, K_1 \oplus M). \end{aligned} \quad (29)$$

خواننده با نگاهی به رشته ها می تواند تایید کند که واقعاً هر دو نفر می توانند با هم کاری هم پیام M را بفهمند.

مثال ۲: در این مثال آلیس می خواهد پیام M را به یک مجموعه ی چهار نفری موسوم به B_1, B_2, B_3 و B_4 بفرستد، به طوری که هر زیرمجموعه ی دو نفری از آنها بتوانند پیام M را باز کنند، ولی هیچ کس به تنهایی نتواند پیام M را بفهمد. برای این کار وی به هر کدام از این دو نفر دو رشته ی تصادفی می فرستد که از ترکیب پیام اصلی با پیام های تصادفی دیگر درست شده اند.

$$\longrightarrow B_1 \quad (K_1, K_2 \oplus M),$$

$$\begin{aligned}
&\longrightarrow B_r && (K_r, K_r), \\
&\longrightarrow B_r && (K_1 \oplus M, K_r \oplus M) \\
&\longrightarrow B_r && (K_r, K_r \oplus M).
\end{aligned} \tag{30}$$

خواننده با نگاهی به رشته ها می تواند تایید کند که واقعاً هر دو نفر می توانند با هم کاری هم پیام M را بفهمند.

یک تمرین خوب و سرگرم کننده برای خواننده آن است که سعی کند طرحی را پیاده کند که طی آن هر زیر مجموعه‌ی سه نفری و نه کمتر از یک مجموعه چهارنفری بتوانند یک پیام M را باز کنند.

همانطور که از مثال های بالا پیداست، در فرایند اشتراک رمز، دو مرحله اساسی وجود دارد، یکی اینکه پیام اصلی به دو یا چند قسمت شکسته شود،^{۱۷} و دوم اینکه هر قسمت از پیام به طریق ایمن به گیرنده ها ارسال شود، به نحوی که هیچ کدام از آنها یا اشخاص دیگر نتوانند با استراق سمع به قسمت های مختلف پیام دسترسی پیدا کرده و خود پیام را بازگشایی کنند. آیا می توان هر دوی این مراحل را در یک فرایند کوانتومی با هم تلفیق کرد؟ پاسخ این سوال مثبت است و راه حل آن استفاده از حالت های درهم تنیده‌ی GHZ است^{۱۸، ۱۹}. در این بخش فقط یکی از این روش ها را توضیح می دهیم.

۷ اشتراک رمز به صورت کوانتومی

نقطه شروع این فرایند آن است که آلیس، باب و چارلی یک حالت GHZ را بین خود به اشتراک بگذارند. می دانیم که یک حالت GHZ در پایه محاسباتی یعنی پایه ویژه حالت های Z $|1\rangle = -|1\rangle$ و $|0\rangle = |0\rangle$ به شکل زیر است:

$$|GHZ\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|000\rangle + |111\rangle)_{ABC} \tag{31}$$

شاخص های A, B, C نشان دهنده این است که کیوبیت ها از چپ به راست دست آلیس، باب و چارلی هستند. اگر هر سه نفر در پایه‌ی Z اندازه گیری کنند، یا هر سه نتیجه‌ی ۰ و یا هر سه نتیجه‌ی ۱ را بدست می آورند. حال بیایید این حالت را در پایه‌ی XY بسط دهیم. با توجه به

^{۱۷}Message Splitting

^{۱۸}V. Buzek, M. Hillery and A. Berthiaume, Physical Review A, 1998

^{۱۹}S. Bagherinezhad, V. Karimipour, Physical Review A (2001)

روابط

$$\begin{aligned} |\cdot\rangle &= \frac{1}{\sqrt{2}}(|x+\rangle + |x-\rangle) & |1\rangle &= \frac{1}{\sqrt{2}}(|x+\rangle - |x-\rangle) \\ |\cdot\rangle &= \frac{1}{\sqrt{2}}(|y+\rangle + |y-\rangle) & |1\rangle &= \frac{1}{i\sqrt{2}}(|y+\rangle - |y-\rangle), \end{aligned} \quad (32)$$

خواهیم داشت:

$$|GHZ\rangle = \frac{1}{\sqrt{4}}(|x-, y+, y+\rangle + |x+, y-, y+\rangle + |x+, y+, y-\rangle + |x-, y-, y-\rangle) \quad (33)$$

این حالت نشان می دهد که نتیجه اندازه گیری آنها هرچه که باشد دارای این قید است که حاصل ضرب آنها برابر است با -1 . این نتیجه را به صورت زیر می نویسیم

$$X_A Y_B Y_C = -1. \quad (34)$$

دقت کنیم که نتیجه هر کدام از آنها ممکن است $+1$ یا -1 باشد، ولی هرچه که باشد حاصل ضرب مقادیری که اندازه گیری می کنند برابر است با -1 . از آنجا که حالت اولیه نسبت به جایگشت دارای تقارن است حالت GHZ را به شکل زیر می توان بسط داد

$$|GHZ\rangle = \frac{1}{\sqrt{4}}(|y-, x+, y+\rangle + |y+, x-, y+\rangle + |y+, x+, y-\rangle + |y-, x-, y-\rangle) \quad (35)$$

که به این معناست که اگر آلیس، باب و چارلی در پایه YXY نیز اندازه گیری کنند بازهم ضمن اینکه نتیجه ای که بدست می آورند کاملاً تصادفی است ولی بین آن ها یک قید معین و قطعی وجود دارد به این معنا که حاصلضرب اندازه آنها برابر با -1 است یعنی

$$Y_A X_B Y_C = -1. \quad (36)$$

و بالاخره اینکه اگر در پایه های YYX اندازه گیری کنند نتیجه های بدست آمده دارای همبستگی و قید قطعی زیر هستند:

$$Y_A Y_B X_C = -1. \quad (37)$$

اگر هر سه نفر پایه X را برای اندازه گیری شان انتخاب کنند آنگاه خواهیم داشت:

$$|GHZ\rangle = \frac{1}{\sqrt{4}}(|x+, x+, x+\rangle + |x+, x-, x-\rangle + |x-, x+, x-\rangle + |x-, x-, x+\rangle). \quad (38)$$

این نتیجه نشان می دهد که در این صورت بازهم همبستگی کاملی بین نتایج سه نفر وجود دارد به این ترتیب که

$$X_A X_B X_C = 1. \quad (39)$$

این نتایج نشان می دهند که اگر باب و چارلی نتاج اندازه گیری های شان را به هم بگویند آنگاه می توانند نتیجه آلیس را بفهمند. معمولا به این صورت است که یا باب و یا چارلی می بایست صلاحیت نهایی را برای اشتراک رمز داشته باشد. بنابراین می توانیم بگوییم که چارلی نتایج اش را به باب بگوید و در نتیجه باب با استفاده از روابط بالا می تواند بین خودش و آلیس یک کلید به اشتراک بگذارد که البته این کلید با همراهی چارلی به دست آمده است. ولی اگر این سه نفر در پایه های تصادفی X یا Y اندازه گیری کنند موارد دیگری نیز اتفاق خواهد افتاد که هیچ نوع همبستگی بین نتایج آنها وجود ندارد. مثلا وقتی که هر سه نفر در پایه Y اندازه می گیرند یا وقتی که دو نفر در پایه X و یک نفر در پایه Y اندازه می گیرند. بنابراین پروتکل اشتراک کوانتومی رمز به این گونه پیش می رود که هر سه نفر به صورت تصادفی در پایه های X یا Y اندازه می گیرند و سپس پس از پایان اندازه گیری ها تنها پایه های اندازه گیری ها را به صورت عمومی اعلان می کنند. در نیمی از موارد پایه های آنها از نوع مجاز و در نیمی دیگر از نوع غیرمجاز است. نتایج مربوط به پایه های مجاز را نگه داشته و بقیه را نادیده می گیرند. در مواردی که پایه های مجاز بکار برده اند چارلی می تواند به باب کمک کند تا بین او و آلیس یک کلید به اشتراک گذاشته شود. بدون کمک چارلی، باب نمی تواند چنین کاری را انجام دهد. حال فرض کنید که شخص چهارمی مثل ایو که احيانا می تواند خود باب و یا همکار باب باشد که می خواهد بدون کمک چارلی یک کلید با آلیس به اشتراک بگذارد در این فرایند مداخله می کند. فرض این است که وی کاری می کند که کیوبیتی را که قرار است چارلی روی آن اندازه گیری کند در وسط راه در اختیار می گیرد و روی آن اندازه گیری می کند و پس از اندازه گیری یک کیوبیت برای چارلی ارسال می کند تا چارلی متوجه نبود کیوبیت نشود. از آنجا که پایه های اندازه گیری کاملا تصادفی است و نوع پایه ها نیز تنها پس از پایان اندازه گیری ها اعلام می شود تنها کاری که این شخص می تواند انجام دهد این است که به صورت تصادفی در یکی از پایه های X یا Y اندازه گیری انجام دهد و نتیجه را برای خود نگه داشته و سپس آن کیوبیت را دوباره برای چارلی ارسال کند. در این صورت اتفاقی که می افتد این است که درست مثل فرایند رمزنگاری $BB84$ وی اختلالی ایجاد می کند که براحتی قابل کشف است. زیرا در نیمی از موارد مجاز یعنی موارد که پایه های آلیس، باب و چارلی مجاز بوده است، دخالت وی موجب شده است که نتایج اندازه گیری همبستگی خود را از دست بدهند. بدلیل از دست رفتن همبستگی در ۲۵ درصد موارد نتایجی که بین آلیس، باب و چارلی می بایست دارای همبستگی باشند باهم نمی خوانند. این دخالت به این ترتیب کشف می شود که آلیس به عنوان سرپرست پروتکل از باب و چارلی می خواهد که در یک زیر رشته تصادفی نتایج شان را به صورت عمومی اعلام کنند. هرگاه شخص چهارمی در این فرایند دخالت کرده باشد وی متوجه خواهد شد که نتایج تقریبا در ۲۵ درصد موارد باهم نمی خوانند و به این ترتیب به استراق سمع یا تقلب پی خواهد برد و پروتکل را متوقف خواهد کرد.

آنچه که در بالا گفتیم مربوط به اشتراک کوانتومی رمز بود به این ترتیب که یک رشته کلاسیک از ۰ و ۱ به صورت تصادفی بین آلیس و باب ایجاد می شود که بعداً می توانند برای انتقال داده های کلاسیک بین خود از آن استفاده کنند. حال می خواهیم نشان دهیم که از حالت های GHZ می توان برای اشتراک حالت کوانتومی نیز استفاده کرد. برای این کار فرض کنید که آلیس می خواهد حالت دلخواه و ناشناخته یک کیوبیت مثل $|\phi\rangle = a|0\rangle + b|1\rangle$ را به باب بفرستد و می خواهد کاری کند که باب تنها با همکاری چارلی بتواند به این حالت دسترسی پیدا کند. در این جا با ارسال یک حالت مشخص سرو کار داریم. برای این کار از یک پروتکل که شبیه به فرابرد کوانتومی است استفاده می کنیم. به این ترتیب که آلیس حالت $|\phi\rangle$ را در کنار کیوبیت خود از حالت GHZ قرار داده و روی این دو کیوبیت در پایه بل اندازه گیری انجام می دهد. اگر کیوبیتی را که قرار است حالتش ارسال شود با اندیس a نشان دهیم، داریم:

$$|\phi\rangle_a |GHZ\rangle = \frac{1}{\sqrt{4}}(a|0\rangle + b|1\rangle)_a(|00\rangle + |11\rangle)_{ABC} \quad (40)$$

تمرین: اگر آلیس روی کیوبیت های a و A اندازه گیری بل انجام دهد چه نتایجی به دست می آورد و با چه احتمالی؟ در هر مورد مشخص کنید که حالتی که دست باب و چارلی باقی می ماند چه حالتی است؟

آلیس بدو بیت کلاسیک را که نتیجه اندازه گیری اش را مشخص می کند به باب می فرستد. اما باب تنها با داشتن این دو بیت کلاسیک نمی تواند حالت $|\phi\rangle$ را احیا کند مگر اینکه چارلی با او همکاری کند. نحوه این همکاری به این ترتیب است که چارلی می بایست کیوبیت خودش را برای باب بفرستد تا وی بتواند با انجام یک عمل یکانی $CNOT$ روی این دو کیوبیت درهم تنیدگی آنها را از بین برده و سپس حالت $|\phi\rangle$ را جدا کند.

$$|GHZ\rangle = \frac{1}{\sqrt{4}}(|x-, y+, y+\rangle + |x-, y-, y-\rangle + |x+, y-, y+\rangle + |x+, y+, y-\rangle) \quad (41)$$

۸ تمرین های بیشتر:

۱- اگر در فرابرد کوانتومی حالت درهم تنیده ی بین آلیس و باب بجای $|\phi\rangle = \frac{1}{\sqrt{4}}(|00\rangle + |11\rangle)$ حالت $|\phi\rangle = \frac{1}{\sqrt{4}}(|00\rangle - |11\rangle)$ باشد تغییری که در مراحل فرابرد ایجاد می شود چیست؟

۲- فرض کنید که در فرابرد کوانتومی کانال کلاسیکی که آلیس با استفاده از آن دو بیت کلاسیک را به باب اطلاع می دهد دارای نوفه ای

به ترتیب زیر باشد:

$$\begin{aligned} 0 &\longrightarrow 1 & p \\ 1 &\longrightarrow 0 & p. \end{aligned} \quad (42)$$

آلیس و باب بدون اینکه از این خرابی اطلاع داشته باشند پروتکل فرابرد کوانتومی را به همان صورت همیشگی اجرا می کنند. تشابه حالت ارسالی و خروجی وقتی که روی تمام حالت های ورودی متوسط بگیریم چقدر خواهد بود.

۳- فرض کنید که در فرابرد کوانتومی حالت درهم تنیده خالص نبوده بلکه به صورت زیر باشد:

$$\rho = (1-p)|\phi\rangle\langle\phi| + p|00\rangle\langle 00|, \quad (43)$$

که در آن $|\phi\rangle = \frac{1}{\sqrt{2}}(|00\rangle + |11\rangle)$. آلیس و باب بدون اینکه از این خرابی اطلاع داشته باشند پروتکل فرابرد کوانتومی را به همان صورت همیشگی اجرا می کنند. تشابه حالت ارسالی و خروجی وقتی که روی تمام حالت های ورودی متوسط بگیریم چقدر خواهد بود.

۴- فرابرد کوانتومی را برای حالت های ۳ بعدی صورت بندی کنید. هر حالت سه بعدی به صورت زیر نوشته می شود:

$$|\phi\rangle = a|0\rangle + b|1\rangle + c|2\rangle, \quad (44)$$

و حالت درهم تنیده بین آلیس و باب به صورت زیر است:

$$|\psi\rangle := \frac{1}{\sqrt{3}}(|00\rangle + |11\rangle + |22\rangle). \quad (45)$$

راهنمایی: از عملگرهای X و Z و توان های آنها استفاده کنید. این عملگرها که تعمیمی از عملگرهای پائولی هستند به صورت زیر تعریف می شوند:

$$X := |1\rangle\langle 0| + |2\rangle\langle 1| + |0\rangle\langle 2|, \quad Z := |0\rangle\langle 0| + \omega|1\rangle\langle 1| + \omega^2|2\rangle\langle 2|, \quad (46)$$

که در آن $\omega = e^{\frac{2\pi i}{3}}$.

۵- فرابرد کوانتومی را برای حالت های پیوسته صورت بندی کنید. یک حالت پیوسته به صورت زیر است:

$$|\phi\rangle = \int dx \phi(x)|x\rangle, \quad (47)$$

۶- یک سیستم اشتراک رمز کلاسیک طراحی کنید که در آن تعداد گیرنده ها ۵ نفر است و هر مجموعه سه نفری یا بیشتر می توانند به پیام دسترسی پیدا کنند ولی هیچ مجموعه کوچکتر از ۳ نفر نمی تواند پیام را دریافت کند.